

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӨН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕНЕҢ

ЖАВАПЛАРЫ

(2025-2026 нчы уку елы)

9 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут

Максималь балл – 66

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Борын ассимиляциясе күзәтелгән сүз кERGән мәкальне билгеләгез. (2 балл)
 - а) Алда барма, артта калма.
 - ә) Биек күтәрелгән егылудан курка.
 - б) Түбәнгә карап шөкер ит, югарыга карап фикер ит.
 - в) Еракка куйсаң, якыннан алырсың.**
2. Нокталар урынына **н** хәрефе языла торган сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) ча..гы
 - ә) боры..гы**
 - б) кү..ел
 - в) мо..лы
3. Фразеологизмның мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)

тавык йөрәк

 - а) куркак**
 - ә) батыр
 - б) кечкенә
 - в) карак
4. Антропонимикага туры килә торган аңлатманы билгеләгез. (2 балл)
 - а) кеше исемнәрен, фамилияләрен өйрәнә**
 - ә) географик объект атамаларын өйрәнә
 - б) хайван кушаматларын өйрәнә
 - в) күк жисемнәре атамаларын өйрәнә
5. Тамыр+сүз ясагыч кушымча+бәйләгеч кушымчадан торган сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) суыткыч
 - ә) картайган
 - б) баскычтан**
 - в) күзлекләр
6. Калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеме икәнлеген билгеләгез. (2 балл)

Шундый тын, яхшы һавада безнең утынчы исә
Алны, артны, уңны, сулны белмичә утын кисә. (Габдулла Тукай)

 - а) рәвеш
 - ә) алмашлык
 - б) сыйфат фигыль
 - в) хәл фигыль**

7. Бәйлек сүз кулланылган жөмләне билгеләгез. (2 балл)

а) Яныңа үзем барам.

ә) Өйгә чаклы сөйләшмичә генә атладык.

б) Болытлар өстендә бер тургай сайрый.

в) Синең шикелле матур жырларга өйрәнәсем килә.

8. Раслауны белдерә торган кисәкчәне билгеләгез. (2 балл)

а) түгел

ә) кына

б) ләбаса

в) сап-

9. Жөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. (2 балл)

*Айның **утыз** көне бар, утыз төне бар.* (Мәкаль)

а) ия

ә) аергыч

б) күләм хәле

в) рәвеш хәле

10. Мәкальләр арасыннан кушма жөмләне билгеләгез. (2 балл)

а) Язның пычрагы да ямьле була.

ә) Язгы хезмәт – көзгә хөрмәт.

б) Язгы көн ел туйдыра.

в) Яз житсә, чебенгә дә жан керә.

II. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (6 балл)

Авазларны әйтү өчен, сөйләм органнары кирәк. Тартык авазларның сүз эчендә бер-берсенә охшашланып килүе тартыклар ассимиляциясе дип атала. Синонимик ояда иң еш кулланыла торган сүз доминанта сүз була. Сүз ясагыч кушымчалы, кушма һәм парлы сүзләр ясалма нигезле сүз дип атала. Саннар исемнәргә һәм фигыльләргә ияреп килә. Төзелеше ягыннан ия гади һәм тезмә була.

III. Башыгызны эшләтегез.

Парлы сүзләрнең беренче компонентларын уйлап языгыз. (4 балл)

күрше-күлән

үгет-нәсихәт

имеш-мимеш

берән-сәрән

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (8 балл)

Рано утром с рюкзаком на спине я вышел из дома. Я тихо иду по тропе. Я учусь наблюдать за жизнью животных в лесу. Вот с дерева на дерево прыгнула белка. В дупле дуба гнездо у совы.

2. Шигырьне укыгыз һәм биремнәрне эшләгез.

КАР ЯУГАН

Тәрәзәгә күз салдым
Тордым да бүген иртән.
Күргәч аптырап калдым:
Жирне кем ап-ак иткән?

Урамда нишләгәннәр:
Әллә он сипкәннәрме,
Әллә зур мичкәләрдән
Бик күп сөт түккәннәрме?

Бөтен жирдә ак юрган...
Белдем-белдем: кар яуган!
Әй шәп булган, шәп булган –
Без шуарбыз таулардан.

(Зәки Нури)

2.1. Беренче дүртыюллыктагы яңгыраулыкта охшашлану күзәтелгән сүзләрне күчереп языгыз. **(2 балл) (салдым, тордым, күргәч, калдым) (артык сүз язылса, балл киметелә!)**

2.2. Тартыклар чиратлашуы күзәтелгән сүзне күчереп языгыз. **(1 балл) (бүген)**

2.3. Икенче дүртыюллыктагы басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзләрнең санын языгыз. **(1 балл) (3)**

2.4. Фразеологизмны һәм аның мәгънәсен языгыз. **(1 балл) (күз салдым – карадым)**

2.5. Кушма сүзләрне күчереп языгыз. **(2 балл) (бүген, нишләгәннәр) (артык сүз язылса, балл киметелә!)**

2.6. Дәрәжә белән төрләнгән сыйфатны табыгыз, аны калган дәрәжәләр белән төрлөндереп языгыз. **(2 балл) (ак, ап-ак, аграк, аксыл)**

2.7. Бирелгән жөмлөгә синтаксик анализ ясагыз: баш кисәкләрнең асларына сызыгыз, компонент чикләрен билгеләгез, жөмлөгә билгеләмә бирегез. **(4 балл)**

⁽¹⁾Белдем-белдем: ⁽²⁾кар яуган!

(1 – баш жөмлө, 2 – аналитик иярчен тәмамлык жөмлө, бәйләүче чара – көттерү интонациясе) Бу – иярченле кушма жөмлө. (Схема сызылырга тиеш!)

3. «**Беренче кар төшкәч**» дигән темага 10-12 жөмлөдән торган инша языгыз. **(15 балл)**